

azután Arany poétai receptje ugyancsak igénybe van véve. Ez az a realizmus, melyet Erdélyi az ötvenes években üldözött; azon költészet, mely előtt nem volt szentség, mert minden, a mi csak van: szent, virág, madár, csillag volt; mely mindenhez epithetont ragasztott, s virágos volt ugyan, de nem költői. Kemenesnél egy strófában 5—8-szor van a szent jelző alkalmazva. Ez volt akkor a divat a profán költőknél. — Felülről az azonkorszaki költőknél a világfájdalom, majdnem örjöngés költészet. A bánatos, elegiacus hang előfordul minden költőnél; de a hol ez majdnem fék nélküli világfájdalomra fajul; hol Zalár így szól az Istenhez: „Mért nem diszitéd borostyánkoszorúval homlokođ? Talán attól félsz, hogy te is megörülsz?“, hol Kemenes azt mondja: „A hon végett örülten remegek,“ — „Az egyházért szívem reped meg,“ — s maga vallja: „Egy gondolat mereszt rám iszonyú rémszemet,“ — és azután „Itt a szeretetlen emberek közt fáj, nagyon fáj itt lennem, hol az irigységnek sárga holdja reszket a halvány arczon,“ — ezek lehettek az ötvenes években divó szólamok — adatok az akkori gondolkozásmódhoz, de a költészet, mely ennyire soha sem száll le, elitéli azokat. „Szükség — így szól Gyulay Pál, épen Kemenes költeményeinek ismertetésekor — hogy a vall. köl-

tészet megtartsa a maga jellegét. Egyszerű, komoly föntség illik ahhoz. Mi a legközelebbi évek vall. költeményein nem találjuk ezen egyszerű, komoly fönstéget. Többnyire képhajhászatban fuladnak el. Nem akarván e tekintetben elmaradni a világi költészet czifraságától, kivetkőztetik jelleméből a szót, mely Istenhez ömleng. Midőn Istenről, angyalról szólnak, antropomorphismusuk a tulságig megy. S a hol a fönstéget el nem érik, dagály a mit kapunk. A népi hangot bánónak érezzük. Jelen kötet (Kemenesé) is a főnebbi észrevételek alá esik. Ifju hév, lelkesedés a legszentebb iránt; csapongó, korlátlan képzelet, gyakran túlaradó erőtelj, de néha lenmaradt erőlködés, merész rohanás a czélnak, de sokszor mellette el, a végtelen ürbe; sok és kevés egyszermind: im ez a mit róla általán mondhatunk. A jegeczülés időszaka, mikor minden költemény külön-külön határozott idomot nyer, úgy látszik, még nem állott be. „Ne szóljatok még énekembe“ — mondja maga is sok önbizalommal irt utolsó versében, és mi várunk. . .“ Az egy kötet költemény megjelente óta alig találkozni Kemenes névével a vall. költészet terén; egynéhány azóta nyujtott darabja még mindig a régi, jelzett irányban van írva.

(Vége köv.)

Szemle.

A pap a világban. Vagyis azon modorról, melyet a papnak a világgal való érintkezéseiben követnie kell. Francia eredeti után szabadon fordította és hazai viszonyainkhoz alkalmazta II. . . Eger, 1876. 8. r. 285. lap. Ara 80 kr.

E napokban került ki az egri érseki lyceumi sajtó alól a fentebbi című munka. Mint fordító előszavában mondja, valóban igen „kor- és czélszerű,“ nagy gonddal és szorgalommal magyarázott és igen csinosan kiállított mű, mely ifjabb papjainknak igen hasznos és tanulságos, szellemdús előadását és gördülékeny irányát tekintve pedig, mindenkinek élvezetes olvasmányt nyújthat. Szerző e művében a gyakorlati élet észleleteire hivatkozva azt óhajtja föltüntetni, hogy mennyire hátrányára van az egy papnak, ha nem tud a világban úgy föllépni, mint azt állása követelné; ellenben pedig mennyire megkönnyítheti szent hivatása czéljainak elérését a világ igényeihez való alkalmazkodása által; mert nem elég az, hogy a pap kellő tudományos készütséggel és képzettséggel bírjon, hanem ezenfelül még elkerülhetlenül szükséges, hogy e képzettségét olyképen tudja érvényesíteni, miszerint a modor, melyet e közben követ, mind a társadalomban elfoglalt állásának, mely őt szükségképen különféle rendű és rangú emberekkel hozza érintkezésbe, mind pedig az ő szent hivatása méltóságának, és az ez által követelt egyházas szel-

lemnek tökéletesen megfeleljen. És épen ama helyes tapintat képezi e mű fényoldalát, hogy oly szabatos pontossággal jelöli ki azon határvonalat, melyet az egyházi férfúnak szükségképen szem előtt kell tartani, ha egyrészt a külvilággal való érintkezéseiben modorát ennek igényeihez mérni, vagyis az illem-követelte és a józan okosság sugallta viseletnek megfelelni s így azon állásnak, melyet a társadalomban elfoglal, tekintélyét mindenki előtt biztosítani, másrészt pedig a szent hivatásával járó egyházas szellemet is kellő figyelmére méltatni óhajtja. Világi szerző ugyan leplezetlenül tárja föl a hiányokat és mulasztásokat, de ezzel csak egyháza szent ügye iránti legmelegebb érdeklődésnek adja tanújelét; mert ezt azon jó szándékból teszi, hogy mindenki annál inkább beláthassa és fölismerhesse ezeknek félszégességét, s ezt annál inkább teheti, mert, miként előszavában igen helyesen jegyzi meg, mint világi férfiú a legbiztosabban véli értésére adhatni az egyházi férfiaknak, hogy mit vár, sőt követel tőlök a világ, midőn vele érintkeznek.

Szerző művének főszemélyeül egy pórszülök-től származott tehetséges, de egészen egyszerű, minden neveltséget nélkülözö modortalan ifjut választ, ki szívének titkos vágyát követve s a papi pályára hivatást érezve, a papnöveldebe lép. Szerző, ki személyes összeköttetésben van s vonzalommal viseltetik a tehetséges ifju iránt, gondos figye-

lemmel kíséri őt papnöveldei és lelkipásztori pályáján, míg egy népesebb hitközség plébánosává lesz s e közben valóban nagyon élethíven szerepelteti. Az alig világlátott ifjúnak ovatosan, saját kortársaiban kezdi bemutatni a világot a maga valóságában, s ez alkalommal figyelmezteti őt, hogy mily körültekintőnek és vigyázónak kell lennie társaságának megválasztásában, ezzel kapcsolatban elmondja neki, hogy mennyiben fér össze szent hivatásával a közhelyek látogatása. Ily tapintatosan haladva és növendékének egyes botlásait és felszégeit fölhasználva, előadja neki a műveltebb világ szokásait és az ezekből eredő illemszabályokat. Szüleinek látogatása alkalmával igen talpraesetten fejtegeti azon viszonyt, mely a pap és ennek szülei, vagy rokonai között akkor keletkezik, midőn az illető a papi pályára lép. Midőn védençe befejezi papnöveldei tanfolyamát s a nagy világba kerül, kijelöli neki azon egyedül helyes irányt, melyet követnie kell, s midőn végre czélt ér és pappá szenteltetik, igen meghatóan írja le az ifjú pap első szentmiséjének ünnepélyét. Mielőtt a lelkipásztorkodás terén nyerne alkalmazást, röviden és gyakorlatilag útbá igazítja őt, hogy milyennek kell majd hivatalos és nem-hivatalos levelezésének lennie; midőn pedig mint káplán elfoglalja kijelölt állomását, igen találóan szól a plébános és káplán közötti viszonyról. Végre midőn plébánossá lesz, előadja, hogy miképen kell lakát berendeznie, milyennek kell hűvel szemben követendő modora- és eljárásának lennie, hogyan kell magát otthon, vagy ha hazulról távozik, viselnie; mikben lehet szórakozást keresnie s végre miképen kell vendégeit fogadnia? A két utóbbi fejezetben pedig teljes szabadsággal részletezi azon okokat, melyek a plébános és hívei között súrlódásokat és viszálykodást idéznek elő, s egyszersmind gyakorlati s nagyon helyesen alkalmazott példában mutatja meg, hogy miképen szerezheti meg és biztosíthatja magának a gondos lelkipásztor hívei szeretetét s bizalmát. Könnyed és szellemdús elbeszélése közben, midőn elvekről van szó, megállapodik s egész szerénységgel elmondja saját nézeteit, így a bevezetésben, a III. fejezetben az iskolai, növeldei, különösen pedig a papnöveldei nevelésről, a X. fejezetben a társalgásról, a XIII. az illemesség, műveltség és udvariasságról stb. s ezekben oly helyes elveket penet s oly szabadsággal adja azokat elő, mely a legszigorúbban következetes gondolkozó főre utal.

A t. fordító tehát mindenestre igen dicséretesen gondolkozott, midőn e jeles művecske átültetésével nemzeti egyházi irodalmunkban hézagot vélt pótolhatni és a szent ügynek hitt vele szolgálatot tehetni; mert jelen dolgozatában oly könyvet ad az ifjabb egyházi nemzedék kezébe, mely teljes pontossággal jelöli ki azon középutat, melyen haladva s egyrészt a világ igényeihez alkalmazkodva, másrészt pedig az egyházas szellem

követelményeit is szem előtt tartva, elérhetik azon czélt, hogy mint valóban művelt emberek és mint Jézus szíve szerinti papok mindenkinek tiszteletét, becsülését és méltatását kiérdemelhessék. Mint ily irányú mű pedig, teljesen ment levén az e nemű művek egyoldalúságától, tudtunkkal egyedül áll nemzeti irodalmunkban.

Különösen kiemelendőnek tartom a t. fordító azon dicsérendő buzgalmát, mely e mű magyartításában nyilvánul; magyarsága tiszta, ment minden idegenszerűségtől; a francziás szólamokat és szavakat legtöbbször sikerült eredeti, magyaros kifejezésekkel és szavakkal visszaadnia, a nélkül, hogy a purismussal járó erőszakoltság, vagy érthetlenség hibájába esnék, mi annál nagyobb elismerést érdemel, minél gyérebbek jelen irodalmi viszonyaink között az ily kivételes tünemények, melyek azonban még is azt látszanak igazolni, hogy lehet „magyarul magyarán“ azaz az idegenszerű szólamok és szavak mellőzésével is írni. Dicséretet érdemel továbbá t. fordítónak azon tapintatos eljárása is, melylyel e művecskét hazai viszonyainkhoz alkalmaznia, s világi szerző által csupán szerénységből mellőzötteteket utánpótolnia oly szépen sikerült.

Schüch I. **A lelkipásztorkodástan kézikönyve.** Irta Schüch Ignác.

A 3. bővített német eredeti után a magyar viszonyokhoz alkalmazott második kiadás. Fordították a győri nagyobb papnevelde Sz. Imre-egyletének tagjai. Első rész. Budapest. Hunyadi Mátyás. 1876. — Nagy 8 r. 536 l. 2 frt 80 kr.

Átolvasván e sokoldalú tudománnyal és ami fő: gyújtó ügyszeretettel irt könyvet — gondolataink önkénytelenül a gyakorlat terére csapnak át és keresik — keresik ott ezt a teoriát... Azonban visszaparancsol a recensensi kötelesség: a k ö n y v e t kell ismertetnünk.

Ami a művet magát illeti, dicséretére nem szűkség sokat mondani. Nemcsak eredeti hazájában ismerték el egyáltalán j e l e s n e k k; hanem a magyarja is oly kedvező fogadtatásban részesült, hogy a rögtön elkapott 1-ső kiadás után a 2-ik is szűkségessé lett, s már eddig n y o l c z intézetben*) rendes tankönyvül használják.

A 3. eredeti kiadás, mely szerint az előttünk fekvő magyar készült, valóban „bővített és átdolgozott.“ Nemcsak egyes toldásokkal és egész szakaszokkal bővítve az előbbent; hanem a tárgy fölosztása és elrendezésében is nevezetes változásokat tüntet föl. Előbb pl. a tanító hivatal „átalános és alkalmazott tanítástanra“ volt osztva, s ez utóbbi részben a catechetika megelőzte a homiletikát, erre pedig közvetlenül a „magán oktatás“ következett; most sokkal helyesebben külön részekben van tárgyalva — és pedig először a homile-

*) Eger, Kassa, Szatmár, Pécs, Szombathely, Győr, Sz.-Márton, Zircz.

tika (97—249. l.), aztán a catechetika (250—361. l.), az általános elvek és utmutatások (melyek ugysem azonosak mindenikre nézve) külön tárgyalván ott is, itt is — a maguk helyén. S ami ily fölöstás mellett néhol talán ismétlésnek látszik is: valóságos előny, mely a tiszta fölfogást, helyes átnézetet segíti. Amit pedig előbb a magánoktatás czime alatt találtunk, most át lett téve oda, ahová természete szerint tartozik — a hodegetika (királyi hiv.) körébe.

Kimerítő fölöstás, világos elrendezésről tehát eléggé gondoskodva van — talán nagyon is. Közös baj ez már a német talajról átültetett tankönyveinknél: akárhány subdistinctio csak a „systema“ kedvéért van s az emlékezetet szükség nélkül terheli; a — sokszor méltatlanul is fölhányt Gründlichkeit pedig el nem engedi a legegyszerűbb és mindennapi fogalmak fejtegetését sem, s a magyarázásnál szereti egymásra halmozni a synonymákat. Így esik aztán meg, hogy néha épen ott marad el a distinctio, ahol azt az alaposág megkíváná. Ily esetekre szerzőnkél is találunk; p. o. a kétségbeesést (164. l.) úgy definiálja, hogy „élénk elégedetlenség, mely annak tudatából származik, hogy a jót, melyre törekszünk, elérnünk lehetetlen“ s aztán üdvösnek mondja, ha pl. valaki kétségbeesik a fölött, hogy csupán az ész segélyével a hitigazságok ismeretére eljuthasson. Alaposabb volna ilyen formán: a k. Jesujtó belátása annak, hogy valamely törekvésünk reménytelen, — s így már csak a „leküzdendő“ érzelmek közt foglalhat helyet. Mert belátni azt, hogy ha czélunkra az utat vagy eszközt hibáztuk el, nem k., hanem o k u l á s, mely után a törekvés módosul, de meg nem szűnik. A kétségbeesésnek pedig nincsen folytatása, ez a semmi-be néz. (Desperatio non importat solam privationem spei, sed importat quemdam recessum a re desiderata — mondja sz. Tam. 1, 2, 40. 4. ad 3.) — Hasonlóképe egy kis distinctiót feledezt el — különben igen helyes okoskodásában — a 384. lapon, mi által a theologusban, ki a Fundamentalisra még élénken emlékezik, igen gyanus gondolatot kelthet; mert ha ugy általában igaz az, hogy „belső közlés, pl. ihletés koránsem eszközölhet“ az emberben meggyőződést, — nem tudom mi biztosít a prófétákat illetőleg „vajjon a vélt ihletés nem merő csalódás-e?“ — Elnézés az is, mikor (54. l.) a tonsura eredetét illetőleg Móz. IV. 6, 18. helyére utal; eszerént t. i. a nazareus hajának lenyírása azt jelentette, hogy az idő, melyre az magát különösen Istennek szentelte — l e t e l l e t t. — Sok szó férne (épen a szónoki hatás szempontjából) azon állításhoz is (139. l.), hogy a sz. irási helyeket a hitszónoklatban latinul is idézni „haszontalanság“. — A sz. írásból vett jelige egyik jelentőségét (182. l.) abban látja, hogy „a szónokot mindjárt kezdetben mint Isten igéjének hirdetőjét, Isten küldöttjét mutatja be.“ Lehet; de nagyon esetlegesnek tűnik föle jelentőség — hogy mást ne mondjak — már csak azért is, mert az

írás magvas mondatait máskor is (nem csak az egyházi szószekeken) lehet és szokás is alkalmazni mottóul. Jobb lett volna tán, ha a szerző röviden megemlékezik azon szertartások és formalitásokról, melyeket az egyházi szónoklatnál a szokás behozott, — s itt figyelmeztet arra is, hogy a szónok értelmes k e r e s z t v e t é s s e l kezdje beszédét; mert ez itt nem kevesebbet jelent, mint: Az Atyának, F. és Sz. Istennek n e v é b e n — szólok hozzátok. Sokan, ha a jelentésre gondolnának, hiszem hogy épületesebben vetnének keresztet. — Hogy a „stóla letévése“ mint szónoki cselekvés (205. l.) mikép történik és mit jelent? — nem tudom elgondolni. — Hosszadalmas körülírások és pleonasmusok sem hiányzanak; pedig az igen nagy világosságnak az a természete, hogy homályba veszti a szemet. Ami másutt a szépség forrása lehet, az a tankönyvben — b a j. Egyéb-iránt nem is tankönyvnek, hanem „kézi-könyvnek“ szánta (és nevezte is szerzőnk az ő munkáját; s azért (sub rosa legyen mondva) meg is esnék a tanulóknak, ha valahol azt kívánnák tőlük, hogy nem m e g-, hanem b e t a n u l j á k.

Azonban foglalkozunk tüzetesebben a mi magyar Schüchünkkal. Ez egyszer igazán sajnálom, hogy nem értek a föllengező dicséréshez; mert itt csakugyan bajos volna excedálni, mikor arról van szó, hogy az ifju fordítóknak — és a j ó k n a k, akik a derék munkában kezükre jártak — méltó elismerést mondjunk! De ugyis tudom, hogy ők ezt szívesen elengedik; azért nem fárászom magam alkalmas bókok keresésével, hanem elkezdem mindjárt a részletezést, — megjegyzéseimet két csoportra osztván: a fordítást nézi egyik, a másik a m a g y a r i t á s t.

Fordítani, idegen irodalmi terméket a mienkbe átültetni nem annyit tesz: könnyebb munka árán jutni ugyanazon eredményhez; kölcsöngazdálkodás az, az átvett tőkére kamatokat kell fizetni: a fordításnak izzadságos munkáját, amennyiben ez jóval meghaladja az önszerzés fáradaimait. Nem kellene ezt sehol és soha sem elfeledni; — s hogy a mi fordítóink el n e m feledetek, azért tartom különös említésre méltónak, mert az utóbbi időkbén épen l e g t e k i n t é l y e s e b b iskolánktól vehettek volna — rossz példát. Kazinczy írta valamelyik fordítmányára ezt a jegyzetet: „Nem elég, hogy az originálból semmi el ne vesszen; aki csak ennyit tud, nem sokat tud. Az a mesterség, hogy u g y, nem hogy a z t.“ Mikor a fordítmány többek közremunkálásának eredménye, könnyebben lemondunk az „u g y“-ról, mennyiben ez az iránynak egységes hangulatát s az eredetinek alaki szépségeit jelenti; hanem az „azt“ már nem lehet alku tárgya.

Különben a mi magyar Schüchünk nem csak érthető, de á t a l á b a n kellemes, gördülékeny nyelven beszél; sőt helyenként — a tárgyhoz képest — emelkedett, lelkesítő is tud lenni. A f o g y a t k o z á s o k, pedig arra valók, hogy —

kijavittassanak; s én is csak azért, nem a gáncsolás kedvéért hordok föl példákat: 1. l. előre megjövendőltette — olyan, mint a 326. l. öntudatosán hazudni. (NB. a tankönyvekben egyáltalán nincsen csekélység.) Többször az átmeneteknél helytelenül van visszaadva az eredeti gondolat, mi által az összefüggés zavaródik: 3. l. A kath. pászt. hiv. sat. (az I. kiad. jobb); 189. l. a 75. §. kezdete; — másutt a szófűzés hibás: 6. l. 2. sor. Ugyanis sat. mondat vége; — vagy a kifejezés helytelen: 80. l. „Joghatóságot kétféleképp lehet nyerni. 1) valamely egyh. hiv. átdatása által“ — az I. kiadás jobb volt, „elnyerése“ durch Erlangung. Az „átadatás“ lehet ugyan szenvedő értelmű is, de a magyar fül szivesebben veszi műveltetőnek. Lenne hát így: „1) valamely egyh. hivatalal.“ — Néhol a magyarságból a magyarosság hiányzik, pl. „ars artium est reg. an.“ — így volna magyarosan: a mesterségek mestersege (nem „művészet“) és egészen jól: „a legnagyobb mesterség.“ — Föltűnően laza a 2) jegyz. a 13. l., valamint a 363. l. az első. — Legtöbb baj van persze a műszavakkal, melyek majd az erőltetett vagy fölösleges képzés: szövegmenet, hangszünet, tanalak, ördögüzési imák (61. l.) szenvelmi szónoklat (226 l.) ördögüző, szenvelgő helyett; — majd az ingadozás miatt esnek kifogás alá: 126. l. „különleges“ = concret, a 136. l. a. m. specialis — etc. Az ilyenek pedig: gyertyár, eskér, olvasár (!), ajtár — bocsánat! de ezek már fölül állnak minden kifogáson, mert fölül állnak minden magyarságon is. Tudom, hogy nem itt kísértenek e torzok először, nem is a fordítók találták föl őket; — de mire az a nyelvfigyemítő purizmus, mikor a megfelelő idegen szavakkal oly szépen ki jöhetünk — annál is inkább, minthogy a közéletben ugy sincs keletük.¹⁾ Nem szerencsésebb a purizmus az egyh. szerek és ruhadarabokra való névesinálással sem. E részben, amennyit a gyakorlati élet megkíván, vannak már tősgyökeres magyar, vagy legalább magyarizált idegen neveink (mint: templom, kápolna, oltár, orgona, ámpolna sat.); a többiekre nézve pedig tartjuk meg az idegen szavakat, míg helyettük olyanokat nem tudunk ajánlani, melyeket jelentésük képesekké és méltókká is tesz az állandósodásra. Mert p. o. „karöltő“ mond ugyan valamit, azt t. i. aki vagy ami a kart megköti — de hát ez manipulus-e? Aztán: „nyaköltő“ — stóla! Ki vetemedett e szócsinálásra, nem tudom (egy más helyen már olvastam előbb; a ford. is ki merték írni, de csak egyszer 488. l.); hanem azt tudom, hogy ép oly joggal nevezhetném az infulát „fejálló“-nak, vagy pl. a tarsolyt „láblógó“-nak.²⁾

¹⁾ Ha pedig már minden áron magyar neveket akarunk, nem volna-e jobb így: fáklyás, igéző, olvasó, ajtós?

²⁾ Az „ing“-et pedig (alba — micsoda ing ez?...) nyilván ellenséges, frivol indulat csempészte népünk szájára; azon kellene tehát lennünk, hogy onnan is leszorítsuk, — nem pedig még a tudományos és iskolai használat által is szentesíteni. . . .

Ajánlom a ford. figyelmébe a Nyelvőr régiszógyűjteményeit; magam is emlékszem egy szép szóra, melyet ott olvastam: *urmutató* = monstrantia. Aztán az illetén irálybeli fogatkozásokon leginkább segíthetnének, akik a könyvet előadják.

De nézzük már a magyaritást is; — egy idegen földről hozott tankönyvnél minden előtt ez képezi a fordítók szorgalma és tapintatának lydia követ. És itt csak dicséreteket mondhatnék; azért rövid leszek. Az a jelző, melyet a ford. könyvük czimlapjára irtak: „a magyar viszonyokhoz alkalmazott“ — oly igazság, melyről a méltányos igényekkel szemben a könyv minden lapja bizonyágot tesz. Nem csak az esetleg eltérő hazai gyakorlatra tesznek figyelmessé folytonos jegyzeteikben, hanem az egyetemes történelem- és fegyelemre vonatkozó adatokkal is gazdagítják az eredetit; sőt a szövegbe is beleteszik, ami a szerző figyelmét elkerülte (igen helyes megjegyzés pl. a 128. l.) vagy pedig külön szövik közbe gyakran terjedelmes, de mindig becses adalékaikat (pl. 186. s. k. l., 230. 401. sat.) Hanem a 316. l. nem elég az a kis jegyzet; az egész d) pont nem illik a magyar gyermekekre. — A sűrűn idézett történ. s jogi forrásokra elég egy futó pillantás — és meggyőződünk, hogy ez a könyv magyaroknak szól (nem is bizonyásgul, hanem hogy elolvastassanak — emlitem a 40. l.³⁾ és 45. l.¹⁾ jegyzeteket). — De legkiválóbb elismerésre méltó az a buzgalom, melylyel egyes intézményeknek hazánkban fejlődő történetét ismertetik (pl. 13, 36, 48, 106. l. sat.) és az illető hazai szakirodalmat felsorolják, s e tekintetben is számos példával bizonyíthatnám, hogy a magyar Schüch új kiadása is „bővített.“ Hanem az ars-i plebánosról (10. l.) Riefort-é helyett Monnin könyvét kellett volna idézni, melyet Galambos K. kedves fordításában élvezhetünk; — és (ugy sem vagyunk bőveben az ilyeneknek) fölemlíteni az esztergomiak által fordított „Öröm és üromöt“ is, mert — akárki miut vélekedjék e sajátyszerű könyvecskéről — sok abban az aranyos lap! — A magy. káté történetéről becses adalék a 266. s. k. l., — hanem az az érdekes adat (269. l.) — talán akaratlanul is — praejudicál . . . vagy nem?

Különös gond és szeretettel tárgyalja könyvünk az egyh. szónoklatot — helyén! hisz ez még Blair Hugónak is „igazán nemes és dicső dolog“ (Rhet. és aesthet. leczkék XXVI. L. — aztán: Literatúra Lapok 1841. 21—23. sz.); — és a számos példák között épen itt keressük hiába a magyarokat. Azonban nem is egészen a fordítókat illeti e szemrehányás; sajnos — de könnyű belátni az okot. Pedig mi „szónokoló nemzet“ vagyunk. . . Hanem hol is találjuk mostanság pl. Pázmányt? A „régí könyvek“ gyűjtőinél; mert az új kiadója meg úgy tesz vele, mintha valaki a régi photograph-képről lesurolván az alakot, a fiszta ezüst lapot adná. Hiszen ezüst, ezüst — de hát hol a Pázmány képe róla? . . .

Végezzünk! — még csak a nyomtatás lelkismeretes javításáért hadd mondjak köszönetet¹⁾, — és a kiadót legyen szabad figyelmeztetnem, hogy a megrongált és sárba tiport ivateket ne engedje a példányokban fölhasználni (mint ezt nem csak az előttem fekvő példányban, hanem ugyanazon intézet egy nem régi kiadványánál több példányban is kellett tapasztalnom).

A ajánlásul pedig utalok a könyv 35. és köv. lapjaira, melyekhez a 23. lapról veszem a mottót: „A tudomány szeretete, a folytonos önművelés — örangyal, ki a lelkésznek szüntelen oldala mellett áll; őt hivatalára mindig alkalmasabbá teszi, bátorságot és lelkesedést önt beléje, neki községsé bizalmát és becsülését s lelkiismeretének a valódi örömet és békét szerzi meg.“ K. Á. B.

Tájékozó. Irodalmi, szépművészeti és kritikai hetilap. Megjelenik minden csütörtökön. Kiadó-laptulajdonos a Hunyadi Mátyás irod. intézet. Felelős szerk. Czobor Béla. Főmunkatárs: Kazaly Imre.

A „Mátyás Deák“ megszüntével életre keltett „Charivari“ utódja a „Tájékozó“ felől lapunk is, czimének megfelelőleg, mint kath. lapirodalmunk egyik újdonságáról kell, hogy megemlékezzék. Az, hogy kath. szellemű lapirodalmunk terjeszkedik, s versenyt ügyekszik haladni a liberális sajtóval, mindenesetre örvendetes jelenség. Annál örvendetesebb a Tájékozónak megjelent, mert, ha nem is lejárni, de legalább ellensúlyozni képes az Aigner-féle Figyelőt, a melyhez minden tekintetben hasonlít, legalább az eddig megjelent két szám után ítélve, nagy feladatot akar teljesíteni irodalmi teendőnk terén. Egy irodalmi lap, mely a hazai s külföldi jelesb termékekkel megismertet, de kerülve a felületes elmefuttatásokat; szépművészeti lap, mely a szépművészetekben is jogos érvénynyel bíró ker. philosophia elveit fogja hangsúlyozni, fejtegetni s alkalmazni a szépirodalom termékeire; kritikai lap, mely határozott elvekből indulva ki, suaviter in modo, fortiter in re ügyekszik az irod. termékek felett ítéletet mondani, az írókat irányozni, s így lassanként némi irodalmi tribunalt alkotni: oly vállalat, melyhez sok ismeret, határozott elvek, kitaró buzgalom, minden személyes rokon vagy ellenszenv hiánya, s kiválóan objectív érzék szükséges. Mi nem kételkedünk kimondani, hogy a Tájékozótól ezeket várjuk; bárha meg kell vallanunk, hogy a megjelent számokból ezen praecisirozott, s a czimlap után sejtett kívánalmaknak való megfelelés nem tűnik ki. A nyilván Csaplár Benedek (É. Á. G. le style c'est l'homme!) tollából folyó s a lap feladatát megbe-

¹⁾ Néhány föltünőbb toll- és nyomdahibát a jövődől lista számára figyelmükbe ajánlok: 472. l. „szentesítést nyert m. törv. hozás“ — 508. l. „szertartások gyülekezetei — roszeják“ — 5. l. „1 és hat“? — 192. l. a neologismusok elé: „ujak — 218. l. jegyz. tuam“ (suam“ sat.)

szelő irányeszmék még nem mozognak a részletes-ségnek oly területén, melyet, hogy megbeszélésünk támpontot ne nélkülözzön, ohajtanánk kijelölve látni. Így várunk, s utóbb szólunk majd nyiltabban. Mi a megjelent két számot illeti, a kiállítás csinos, az É. Á. G. jegyű irányezikkek elég magasak; Mindszenty, Kolmár és valami Tamásfy egy-egy költeménynyel szerepelnek. A „Tánc az aranybonyú előtt“ forma és gondolat tekintetében sikerült satyra, végső szaka kissé homályos. Tamásfy „Salomé“-ja, bárha compositiója jó, de nyelvezete erőtetett, magyartalan. A kritikák általán nagyon is általánosak; a „Margitsziget történetét“ bíráló azonban részletességeiben oly meglepően naiv kifogásokat tesz, melyek tán elmaradhattak volna. A heti tárcza, véleményünk szerint, ily irányú lapba, alig való; meglehet különben, hogy később majd e rovat prononcirozottabb szinezettel fog birni. Apró megjegyzéseket tettünk; a tettkész szerkesztő, ugy hisszük, figyelembe veszi jóakarató észrevételeinket. Magát a lapot szivesen üdvözöljük nehéz pályáján, s hosszabb életet ohajtunk neki, mint lapelődeinek, melyeknek romjain épült. Ohajtandó volna, hogy egyesítse a hasonló irányu lapokra előfizető közönséget; mert ha még jobban szétforgácsolná, másoknak is ártana s önmaga sem bírna fennállani.

Kürthi Jenő. Karrikatúrák. Humorisztikus elbeszélések és genrék. Irta Kürthi Jenő. I. k. Eger, érs. lye. 1876. 8. r. 187. l. Ára 1 frt o. é.

Karrikatúrák! De miért épen — és miért csak azok? Sz. tolla a pusztá karrikatúráknál többre van hivatva. A szertelen, a bizarr önálló művelést nem érdemel. Ha oly alakban, mint szerzőnél is jelentkezik, talán józú mosolyt kelt s még gyönyörködtet is: magában állandó, — hogy ugy mondjuk tárgyias hatást nem kelthet. Az alakhoz, a módorhoz tartalom kell. A papir minden czifrasága mellett a közönség a benne levő torta után nyul. . . . S minél több érintkezési pontot mutat fel a való élettel, tehát minél igazabb a tartalom, — az író érdem annál realisabb. E szempontból is méltán első helyet érdemel: „Az álarczos dámon“, melyben sz. különben is tehetsége minden jelét csillogtatja. Közvetlenül utána sorakozik „A jó bolond“; kiváló ebben a dialogok jellemzetesége is. A többi nyolcz elbeszélés és genre főalakjai — nem e földre valók. Igazi karrikatúrák. Nagyrészt különözök s „Aki a csillagokat nézi“, „Akit senki sem szeret“, „Akit senki sem ismer“, cziműekben az elvonultság könnyen felismerhető közös vonásaival. A humor frissesége, az élecek, ötletek keresetlensége, a jellemző vonások biztos feltalálása, a szép olvasottsággal együtt jelentkező ember- s világismeret, a tiszta kedélyesség, az elbeszélés könnyedsége, a nyelv gyakorlati kezelése oly tulajdonokul ismerhetők fel minden darabban, hogy azok alapján joggal fordulhatunk szerzőhöz azon felhívással: száll-

jon le mélyebben az életbe, valósítható és — de félre ne értesünk! — tanulságos alapeszmékkel szőjjön tartalmasb meséket, ne vesztegesse a most jelzett tulajdonokat aprólékosságokra, — legyen nyomokat hagyó íróvá! — A közönség eddigi részvéte által bátorítva, sz. a II. kötetre is előfizetést hirdetett.

Burger I. Pázmány Péter egyházi beszédei. Szószéki használatra átdolgozta s kiadta Burger Ignác, sz.-fehérmegyei áldozópap. I. évf. II. kötet. Eger, 1876. 7. r. 264 l. Ára 2 frt. Megrendelhető szerzőnél Bogdányban (Duna mellett.)

Az „Irodalmi Szemle“ első számában (7. l.) jeleztük e munka első kötetének megjelenését. Ott elmondtuk nézetünket a Pázmány egyházi beszédek kiadására vonatkozólag. Most is azt mondjuk, hogy a Pázmány-beszédeket csak eredeti nyelvezetén olvasva, lehet igazán élvezni. Az átdolgozónak azonban elvitázhatatlanul megvan azon érdeme, hogy a szokat használhatókká tette és pedig nagy fáradsággal s anyagi áldozattal. E legújabbban megjelent második füzet a pünkösdi részt tartalmazza. Felhívjuk tehát olvasóink figyelmét e második részre is.

Breznay Béla. Paulai sz. Vincze élete. Szent beszéd, melyet paulai sz. Vincze születésének harmadik százados évfordulóján a budapesti sz. Vincze-egylet felhívására, az egyetemi templomban tartott B. B. eszterg. megyei áldozár, közp. papnöv. tanfelügyelő

stb. Budapest, 8 r. 16 lap. Ára 20 kr. — E szépen kidolgozott sz. beszédet ajánljuk t. olvasóink figyelmébe, annál is inkább, mivel a sz. Vincze-egylet javára adatott ki. Kapható Budapesten, Ürge László kath. könyvkereskedésében.

A kulturharcz áldozata vagy egy bezárt s számkivetett pap viszontagságai. Katholikusok számára némethől magyaríták: **Varga József** és **Zibrinyi Gyula** esztergomi növendékpapok. Eger, 1876. 8. r. 65. lap. Ára 20 kr.

Mióta az 1873. évi május 11-iki törvények hatálya léptek Poroszországban, Bismarck intézésére a helytelenül elnevezett kulturharcz mindig élesebb és élesebb lett a katolikusok ellen. Olvastuk az elfogatásokat s bebörtönöztetéseket; de a foglyok helyzetéről általában igen kevés jött nyilvánosságra. Az előttünk fekvő füzetkét egy fiatal német pap írta, ki a májusi törvények kibocsátása után, püspökétől nyert kinevezés folytán foglalta el plebániáját. Természetesen a porosz törvények értelmében megkezdett ellene a vizsgálat, bebörtönöztetett, később hazájából kitasított. E közbeni élményeit írja le tehát, hogy fogalmunk legyen a kultur-állam férfiairól, s azon szenvedésekről, melyeket a vallásuk és hivatalukhoz hű papoknak kiállaniok kell. — A füzetke tartalma elég érdekes és tanulságos. A fordítás itt-ott zökkenős ugyan, de azért élvezhető. Ajánljuk mindazok figyelmébe, kik a porosz kultur-harczot részleteiben is akarják ismerni.

Irodalmi vegyesek.

— **Oltványi Pál** a szegedi jövedelmi adó felszólamlási bizottság ülnöke, kinek a jövedelmi adóról írt művét az Irod. Szemle 4. számában dicsérve említettük fel mint szükséges gyakorlati kézi könyvet, most a második bővített kiadásra hirdet előfizetést, mely 16 ivnyi vastagságban július végével fog magyarul s németül is megjelenni. Ára egy füzött példánynak 1 frt 50 kr., kik 10 krral többet küldenek be, bérmentve kapják a postán, másoknak, kik levelezési lapon rendelik meg, posta-utánvét mellett küldi meg a szerző, (Szeged, belváros 394.) minden 9 példányhoz egy tiszteletpéldányt csatolván.

Szerző most tizenkétféle adónemet tárgyal az aláírási felhívás szerint könyvében, s mindegyiknél tájékozó utmutatást nyújt a bevallás és felebezés iránt; megismerteti könyvében az adófelügyelő, kivető s felszólamlási bizottságok hatáskörét.

Tekintve azon körülményt, hogy az első másfélezres kiadás 2 hónap alatt elfogyott, azt hisszük ezen átdolgozott s bővített kiadást szinte kedvező pártfogásban fogja az olvasó közönség részéni, mivel a 3—4 év óta a felszólamlási bizottságnál működő szerző e tárgyban szerzett elméleti

s gyakorlati szép ismereteit már az első kiadású műnél is kitüntette. — A kereseti I, II, III, IV. osztályú adón kívül a föld, ház, által. jövedelmi pótdótot, fényüzési, fegyver, kamatjáradék, illeték, bélyeg, egyenértéki adót, végre a nyilvános számadásra kötelezett egyletek s pénzintézetek adóját tárgyalja szerző könyvében. Ajánljuk e gyakorlati könyvet olvasóinknak. A könyv czime: **Tájékozó utmutatás a különféle egyenesadók bevallása, tárgyalása és fellebbezése iránt Magyarországon.**

— „**Primiczia-beszédek**“ czimű munkára hirdet előfizetést Pellet Ödön, székesfehérvári esperes-plebános, hittudor. A mű f. hó utolsó napjaiban küldetik meg az előfizetőknek. Ára 1 ft. Előfizethetni a szerzőnél és minden magyarországi hiteles könyvkereskedésben.

— **Állam-könyvtár Rómában.** „Biblioteca Vittorio Emanuele“ czim alatt Rómában egy nagyszerű könyvtárt akarnak alapítani, mely mint állam-könyvtár az egész olasz királyságban a legnagyobb s legkitünőbb legyen. A „Collegio

Romano“ teremt szemelték ki e célra, melyek 700 ezer kötetet képesek befogadni.

† **Hollós László**, az irodalmi téren is ismert állam-reáktanodai tanár, május 5-én Kis-Czellben meghalt, életének 31-ik évében.

† **Szilágyi Ferencz**, a tudományos irodalom egyik buzgó művelője, május 20-án meghalt Budapesten, 80 éves korában.

— **Hírlap-statisztika.** A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumban a hírlapok és folyóiratok statisztikája összeállítván, az eredmény kiténtette, hogy a magyar korona területén 1875. évben megjelent összesen 325 hírlap és folyóirat, és pedig:

a) politikai tartalommal: magyar nyelven 87, magyar-tót nyelven 1, magyar-orosz nyelven 1, horvát nyelven 3, német nyelven 42, tót nyelven 6, szerb nyelven 4, román nyelven 6, olasz nyelven 1, összesen 151;

b) szépirodalmi lap: magyar nyelven 10, horvát nyelven 2, német nyelven 5, szerb nyelven 3, román nyelven 1, összesen 21;

c) szaklap: magyar nyelven 92, horvát nyelven 11, német nyelven 20, tót nyelven 6, szerb nyelven 2, román nyelven 4, olasz nyelven 1, héber nyelven 3, összesen 139;

d) élelzap: magyar nyelven 5, horvát nyelven 1, német nyelven 5, tót nyelven 1, szerb nyelven 1, román nyelven 1, összesen 14.

— **Berzsényi Dániel** első százados évfordulója május 6-án és folytatva május 7-én Szombathelyen és a nagy költő szülőhelyén Egyházasközpén a kiadott program szerint megünnepeltetett. A költő házába egy fehér márvány emléktábla falaztatott e felirattal: „Itt született Berzsényi Dániel. Születésének első százados évfordulóján, 1876. május 7-én.“

— **Toldy Ferencz** nagybecsű könyvtárát, mely 10 ezer kötetből áll, a kormány 3000 forintért megvette. E könyvtár a muzeum könyvtárában fog elhelyeztetni.

— **A párisi hírlapirodalom.** Jelenleg 754 hírlap jelenik meg a francia fővárosban, melyek szak szerint következőleg oszlanak meg: 53 theologiai, 63 jogi, 10 történelmi és földrajzi, 50 mulattató, 25 nevelészet, 53 az irodalommal, bölcsészettel, nyelvészettel s könyvészettel foglalkozik; 11 festészeti, 2 fényképészeti, 8 építészet, 5 régészeti, 17 zenészeti, 8 színházi, 10 divat, 78 technologiai, 69 orvosi és gyógyszerészeti, 47 ált.

tudományos, 23 hajózási és hadászati, 18 földművelési, 12 lótenyésztési és lovaglasi és 10 különfélékkel. Ezekhez járul 37 politikai napilap és 11 politikai szemle.

— **„Életpékek“** czimen f. hó 1-ső napjától Törzs Kálmán szerkesztése mellett, Jókai Mór egy napilapot indit meg.

Tartalmát fogják képezni: társaséleti, szépműtani, valamint a tudomány minden ágának népszerűsítésére szolgáló értekezések; irányeszmék a kiválóbb napikérdések fölött, kizárásával a legszorosabb értelemben vett politikának. Novellák, életképek, humorisztikus válfaj, csataképek, történelmi rajzok, monographiák. Elbeszélő és lyrai költemények, s versekben írott színművek és regények. Utleírások, táj- és népismertetések; régészet, új találmányok bemutatása; életírások. Birálatok és essayek a színház és irodalom, tudomány és szépművészetek köréből. A társasélet nevezetesebb eseményei, fővárosi és vidéki közérdekű hírek a krónikaszerű lajstromozás mellőzésével. Bel- és külföldi levelezések. Hirdetmények, (miket az illem és az olvasó közönség iránti tisztelet fog megválogatni.)

A lap illusztrálva leend. Elbeszélésekhez, költeményekhez művészien kivitt metszéseket fog hozni a szöveg között, vagy alkalmilag nevezetességek arezképeit és magyarázó ábrákat. Az elsőbiket Jankó művészi rajzai után. Jókai Mórnak minden ezután irandó komoly szépirodalmi művei, egyedül e lapban fognak megjelenni. A lap díszes kiállításért és pontos szétküldésért az Atheneum kezekedik.

Előfizetési ár: 7 hónapra 10 frt 50 kr; fél-évre 9 frt; negyedévre 4 frt 50 kr; egy óra 1 frt 50 kr.

— **Érdekes,** egyik-másik kath. német lap és folyóirat hány példányban jelenik meg: Kath. Volksblatt (Mainz) 42,000, — Deutscher Hauschatz (Regensburg) 40,000, — Wochenblatt f. d. Christ. Volk 35,000, — Bonifacius Blatt (Paderborn) 25,000, — Der Landbote (havi f.) 22,000 — Kath. Sontagsblatt (Stuttgart) 16,000, — St. Paulinus-Blatt (Trier) és Die Kath. Missionen 15,000, — Weckstimmen (Wien) 14,000. — Kath. Missionsblatt, Neues Kreuzermagazin, Das Bayerische Vaterland (München) 12,000, — Neue Augsburger Zeitung, Broschüren-Cyclus (Münster) 11,000, — Bonifacius Broschüren (Paderborn) Annalen d. Glaubens (Regensb.) Der Volksfreund (Strassburg) Compass f. d. Kath. Volk (Würzburg) 10,000 példányban.

TARTALOM:

Ujabb vallásköltészetünkről.	⋮	Tájékozó. Irodalmi, szépművészeti és kritikai hetilap.	⋮	Breznay Béla. Paulai sz. Vineze élete.
Szemle: A pap a világban.	⋮	Kürthi Jenő. Karrikatúrák.	⋮	A kulturharez áldozata.
Schüch I. A lelkipásztorkodástan kézikönyve.	⋮	Burger I. Pázmány P. egyh. besz.	⋮	Irodalmi vegyesek.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

Nyomatott az érseki lyceum könyvnyomdájában, Egerben, 1876.